

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL.

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru străinătate pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipografiei arhiepiscopale, Sibiu, str. măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției „Telegrafului Român”, strada măcelarilor nr. 45.
Epistole nefrancate se refuză. Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE.

Pentru odată 14 fl., — de două ori 24 fl., — de trei ori 30 fl.
rândul cu litere garmond.

Mistificare ori ignorare?

Sibiu, 25 August n.

Toate ziarele, ori aproape toate, din capitală și provincie, s'au ocupat în zilele trecute cu conflictul, care s'a născut între guvernul țării noastre și episcopatul român, pe tema limbii de catehizare în școalele elementare de stat.

Au publicat unele, și după ele am dat și noi, rescriptul cel mai nou al ministrului de culte și instrucțiune publică, datat din 24 Iunie n. c. numărul 34003 și adresat Arhiepiscopului nostru (nu Metropolitului) Ioan Mețianu și celorlalți episcopi români din patrie, în care rescript se pretinde, cu amenințarea de ragerii congrui, respectarea și executarea ordinațiunii ministeriale din 23 Octomvrie nou 1908, numărul 106267, trimisă în această afacere tuturor inspectorilor regești, fără ca în acest nou rescript să se facă pomenire, ori să se reflecteze barem cu un cuvânt, la cele ce au urmat după ordinul ministerial, a cărui respectare și executare se cere acum de nou.

În modul acesta chestia nu e spusă în adevărata ei lumină și publicul nu cunoaște toate fazele prin cari a trecut ea până acum. Ne-am adresat deci la locul competent pentru informațiuni exacte, și am aflat, că în această afacere importantă și de mare interes public a avut loc un schimb de păreri între domnul ministru de culte și instrucțiune publică și între I. P. S. Sa, Arhiepiscopul și Metropolitul nostru Ioan.

Domnul ministru de culte Apponyi a adresat adevărat în 23 Decemvrie 1908, sub numărul 144347, o hârtie I. P. S. Sale Arhiepiscopului și Metropolitului Ioan Mețianu, în care își espune dorințele în chestia catehizării la școalele de stat, și la care Metropolitul, în numele bisericii ortodoxe române din patrie, a răspuns cu o remonstrațiune, în 30 Ianuarie n. c. sub numărul 28 M.

În remonstrațiunea aceasta, — căreia i-au fost premers și altele, — Metropolitul combate cu argumente basate pe dispozițiunile legilor fundamentale netemeinicia pretensiunii domnului ministru cu privire la limba de catehizare.

Și lucru ciudat, despre această remonstrațiune nu se face nici o amintire în noul rescript ministerial, ca și cum nici nu ar exista, ori domnul ministru nu ar avea cunoștință despre cuprinsul ei. S'a trecut deci peste ea la ordinea zilei, și acum cu amenințări se pretinde executarea ordinațiunii anterioare, dată inspectorilor regești, fără ascultarea prealabilă a autorităților competente bisericești.

Astfel de procedură nu a fost usitată până acum la rezolvarea afacerilor oficiale!

Constatăm faptul acesta uimitor; și fiindcă afacerea e pusă acum în vederea publicului, credem că e bine, ca publicul să o cunoască în mod desăvârșit în toate fazele prin cari a trecut. Am cerut deci și am primit autorizație să pu-

blicăm în traducere, — în interesul și spre lămurirea causei, — atât cercarea de mai nainte a atutului ministru către I. P. S. Sa Metropolitul Ioan Mețianu, cât și remonstrațiunea din urmă a bisericii greco-ortodoxe române, ca răspuns la acea cercare. Hârtia domnului ministru de culte este următoarea:

Numărul 144347. Escelența Voastră, domnule Arhiepiscop și Metropolit! Am primit mai multe rapoarte de ale inspectorilor de școale, că preoții catehizatori gr.-ort. români încă nici pretensiunea aceea nu o împlinesc, ca în cele trei cursuri superioare ale școalelor elementare de stat să explice și ungurește principiile mai înalte ale religiunii, pe lângă limba liturgică română, și a-nume, parte pentru că nu știu ungurește, parte pentru că nu vreau să propună ungurește, și parte pentru că autoritatea supremă bisericească încă nu li-a dat îndrumări în privința aceasta.

S'a întâmplat de repetateori, că episcopul respectiv s'a pus pe punctul de vedere, că chestia limbii de catehizare fiind de așa, că atinge întreaga biserică gr.-ortodoxă română, cade în afară de cercul său de competență. De aceea mă adresez Escelenței Voastre, și cu onoare vă rog, ca în conștientă de domni episcopi, respective prin ei, să binevoiți a îndruma pe catihetii dela școalele de stat, că cu privire la limba de catehizare, să se țină de următoarea procedură unitară:

Deși din § ul 17 al art. de lege 44 dela 1868 urmează de sine, că în institutele de învățământ susținute din partea statului limba de instrucție e cea maghiară, și astfel în școalele populare elementare de stat studiile obligate prin lege au să fie predate toate, deci și religia și morala, în limba maghiară: totuși, cu considerare la faptul, că elevii în clasele prime încă nu posed limba maghiară, și astfel catehizarea în limba maghiară nu ar da rezultatul cuvenit, și mai departe la faptul, că limba română e limbă liturgică, și ca atare nu poate fi desconsiderată la propunerea religiunii, fără vătămarea educațiunii religioase, iar eu nu vreau să esercez presiune în privința educațiunii religioase și în cuprinsul catehismului nu vreau să mă amestec: conced catehizarea în limba română pe întreaga linie, în toate clasele școalelor populare elementare de stat.

Dar dând astfel bisericii aceea ce e a bisericii, pot să pretind și pe sama statului aceea ce e a statului.

În ordinațiunea mea din 23 Octomvrie anul curent, nrul 106,267, adresată tuturor inspectorilor regești, am pretins, ca „principiile și dogmele de credință mai importante să li se explice elevilor din clasele superioare și în limba maghiară”. Ordinațiunea aceasta a mea, care satisface în măsura cea mai deplină posibilă educațiunii religioase și intereselor liturgiei române, o susțin în mod neșchimbă, și la executarea ei contez la sprijinul patriotic al Escelenței

Voastre și al episcopatului, pentru că trebuie să presupun, că episcopii bisericii gr. ort. române din Ungaria, ca capi ai bisericii, precumpănesc numai interesele religiunii în chestie de limbă, iar ca membrii ai sfintei coroane maghiare pot să primească numai cu bucurie o astfel de rezolvare, care satisface interesele bisericii fără violarea intereselor statului.

Rog pe Escelența Voastră, ca despre rezultatul prețioaselor dispozițiuni pe cari le veți lua să mă încunoștiințați în curs de 30 de zile. Primiți Escelență expresiunea sincerei mele stime, Budapesta, 23 Decemvrie 1908. Apponyi m. p.

Răspunsul Escelenței Sale, Arhiepiscopul și Metropolitul Ioan Mețianu, dat domnului ministru de culte și instrucțiune publică, a fost următorul:

Numărul 28 M. Escelenței Sale Domnului conte Apponyi Albert, consilier intim al M. Sale, ministru de culte și instrucțiune publică. Sibiu, 30 Ianuarie 1909. La prețuita cercare din 23 Decemvrie anul trecut (1908) numărul 144,347, adresată în chestia întrebării limbii de catehizare față de elevii confesionali gr. ortodoxi români din școalele populare și institutele de educație de stat, am onoare a răspunde, după ascultarea părerilor episcopilor sufragani, următoarele:

După ce pe deoparte luăm cu deplină liniștire la cunoștință declarația de mare preț a Escelenței Voastre, că în școalele populare de stat și în institutele statului de educație, elevii de confesiunea gr. ortodoxă română pot și mai departe să fie catehizați în limba română, care rămâne neescepționată, pe de altă parte declarăm în mod categoric, că în chestia aceasta noi nu putem să ne abatem dela punctul de vedere întemeiat pe îndreptățirea de existență a bisericii noastre și învâdănat în statutul organic, precum și în legile patriei noastre, referitoare la instrucția publică și la întrebarea diferitelor limbi din patria noastră, și precizat în hotărârea congresului nostru național bisericesc, adusă în 17 Octomvrie 1903, sub numărul 48, în unanimitate.

Mânecând de aci, nu putem să consimțim la nici un fel de restrângere a limbei de catehizare în biserică noastră, facă-se restrângerea în măsură cât mai mică, și astfel nu ne putem da consentimentul, ca în clasele mai înalte ale școalelor populare elementare, principiile de credință mai importante și rugăciunile să fie instruite și în ungurește, și ca astfel catihetii aplicați din partea bisericii noastre să se ocupe, sub titlul catehizării, cu instruirea și esercierea limbei maghiare, ceea ce nu e chemarea catihetilor, ci a respectivilor învățători de clase.

Pentru a motiva corectitatea acestui punct de vedere al bisericii noastre, îmi iau voe a înșira următoarele:

Fiecare biserică creștină are misiunea principală de a desvolta

viața religioasă, a lăți religiositatea și moralitatea publică, cum și a desvolta respectul față de lege, iubirea față de deapropoale, față de legea bisericească și față de patrie. Mijlocul principal întru împlinirea acestei înalte misiuni însă e tocmai catehizarea, al cărei scop este, alțiura principiilor de credință religioase-morale, lățirea culturii sufletului, educarea conștiinței morale, deșteptarea simțului de datorință, a respectului față de lege, a iubirii față de religie și față de patrie, iar prin aceasta a crește pe seama bisericii, a societății și a patriei cetățeni folositori, cu simț de datorință, supuși legii, și oameni de caracter.

Pentru ajungerea acestui sublim și nobil scop catehizarea trebuie făcută mai cu intensivitate. Adevărat, catihetii nu pot să propună numai în mod sec principiile credinței, ci au datorința a străbate cu ocaziunea catehizării în sufletul elevilor, au datorința ca fiecare întrebare și fiecare zicere a catehismului să o explice astfel elevilor, ca să o înțeleagă și să o consume, iar aceasta se poate face numai în limba maternă, pricepută în mod desăvârșit din partea respectivului elev, care limbă e totodată limba rituală și oficială a bisericii noastre, și e limba pe care elevul respectiv și-a însușit-o dela mama lui, e limba, în care copiii învață dela mamele lor încă înainte de a călca pragul școlii prima și cea mai înaltă rugăciune, care se învâdăcinează atât de adânc în sufletele lor, încât servește de cinozură la desvoltarea de mai târziu a vieții lor morale.

Dar punctul de vedere al bisericii noastre, desvoltat mai sus, își are rădăcinile și în dispozițiunile clare ale legilor patriei noastre, și se bazează pe articolul de lege 38 din anul 1868, paragrafi 45, 57, 75 și 90, în cari catehizarea e dată în cercul de competență și în datorința respectivelor confesiuni. Iar același articol de lege dispune în paragraful 58, ca fiecare elev să primească instruire în limba maternă.

În legătură cu dispozițiile clare ale legii despre instrucțiunea publică stau apoi dispozițiile, asemenea clare, cuprinse în articolul de lege 44 dela 1868, paragrafi 14, 15 și 16.

Din toate aceste dispozițiuni legale e evident deci și e de nerăsturnat, că cu privire la catehizarea lăsată în cercul de competență și în datorința respectivelor confesiuni sistemul de propunere, planul de învățământ, limba de predare, are să le stabilească în mod liber confesiunea respectivă.

Față de motivele etice desvoltate în cele de sus și față de dispozițiunile legale, punctul de vedere al înaltului guvern, întemeiat în chestia aceasta pe paragraful 17 din articolul de lege 44 dela 1868, e foarte clătinător, ba cu totul neacceptabil, pentru că în prima parte a paragrafului numit e stabilit, cu adevărat, dreptul guvernului de a determina limba de propunere în

școalele ridicate și susținute de stat, dar tot în acest paragraf, în partea care urmează, e pusă și datorința guvernului, ca la stabilirea limbii de propunere, la astfel de institute de stat, să poarte după puțină de grijă, ca cetățenii de orice naționalitate, dacă trăiesc mai mulți împreună, în mulțimi compacte, să se poată instrui în limba lor maternă.

Guvernul reprezintă statul, în care se cuprind toate naționalitățile, de diferite limbi materne, ai căror membri egal îndreptățiți formează națiunea unitară ungară, iar acești membri ai statului cu tot dreptul pot să pretindă, ca în institutele de învățământ susținute de stat să fie ținute în vedere interesele lor de limbă și cele culturale, și să fie promovate, fiindcă la susținerea lor contribuiesc deopotrivă toți cetățenii statului, fără deosebire de religie și naționalitate.

În fine declarăm, că noi dăm statului aceea ce compete statului, pentru că în fiecare privință ne împlinim cu credință și conștiință datorințele față de stat.

În urma acestei reprezentațiuni deci cu adâncă stimă Vă rugăm Escelență, ca în chestia limbii de catehizare, cu privire la îndrumarea dată în 23 Octombrie n. 1908, numărul 106267, inspectorilor regești, precum și la eventualele nouă îndrumări și ordinațiuni, să binevoiți a opri odată pentru totdeauna pe inspectorii regești de școale dela amestecarea în folosirea limbii de catehizare, ori dela restrângerea întrebunțării limbii de catehizare, care cade în competența confesiunilor.

Primiți, Escelență, expresiunea stimei mele deosebite. În numele bisericii gr.-ort. române: Ioan Meșianu, m. p., Arhiepiscop și Metropolit.

Cum am spus, aceasta temeinică reprezentațiune a bisericii noastre nu a fost luată în considerațiune, ci domnul ministru de culte, trecând peste ea la ordinea zilei, fără a face pomenire despre primirea ei, îndrumă acum pe toți Arhiepiscopii noștri, ca capi ai dieceselor lor, să pună în executare ordinațiunea sa de mai nainte, pe lângă amenințare cu detragerea congruei pentru întreaga preoție! Dacă e corectă ori nu o astfel de procedură, lăsașă să judece cetitorii... Noi o ținem, ca să nu spunem mai mult, de — neobicinuită.

De altcum poate să fie și o greșală la mijloc. Nu e eschisă adevărul posibilitatea, ca dl secretar de stat Tóth, care a dat noua ordinațiune ministerială, să nu fi avut cunoștință despre remonstrațiunea bisericii noastre, iar dl ministru Apponyi, care a lipsit multă vreme din Budapesta, să nu fi avut știre despre ordinațiunea cea nouă a secretarului său de stat. În cazul acesta apoi o aplanare pe cale pacinică a conflictului nu e cu totul imposibilă. Și noi credem, că aplanarea va și urma.

„Keleti Értésítő“ serie cu privire la conflictul dintre guvern și bisericile române, că la 24 Septembrie expiră deja termenul acordat de ministrul de culte pentru introducerea limbii maghiare în învățământul religiei ortodoxe, dar atât ministrul Apponyi, care ar fi declarat în cercuri intime, că ordonanța dată în chestia catehizării a semnat-o secretarul de stat Tóth fără știrea și învoirea ministrului, cât și capii bisericii ortodoxe, sunt preocupați de a găsi un „modus vivendi“ prin care s'ar putea evita pentru moment înăsprirea conflictului.

Un membru al înaltului cler catolic ar fi declarat apoi în fața unui redactor al ziarului citat, că episcopatul catolic urmărește cu atențiune desfășurarea conflictului, și e de părere, că învățământul religiei este un drept autonom al bisericii, în care guvernul numai atunci ar fi în drept să

se amestece, dacă religia ar fi în contradicție cu legile statului. Dispoziția ministrului are în tot cazul numai un caracter academic, pentru că acum nu există carte ungurească, din care s'ar putea propune religia de către învățătorii români.

„Ministrul de culte și Românii“.

Sub titlul acesta scrie ziarul „S. D. Tageblatt“ din loc, organul de publicitate al partidului popular sâsese, un remarcabil prim-articol, în care ia în apărare biserica noastră și autonomia ei, garantată prin lege pozitivă, în contra intențiunilor ministrului de culte și instrucțiune publică, de a introduce limba maghiară ca limbă de catehizare, deocamdată numai în parte, în școalele de stat.

Espunând pe scurt starea lucrului, scriitorul articolului constată, că obiectul de ceartă la aparență nu ar fi tocmai așa de însemnat, pentru că ministrul nu cere mai mult, decât ca în clasele mai înalte, unele lucruri din religie și unele rugăciuni să se predea elevilor și în ungurește. Dar ori cât de neînsemnată s'ar părea această pretensiune a ministrului, ea formează totuși o vătămare principială a dreptului bisericii gr. orientale, și trebuie să silească pe reprezentanții ei la cea mai categorică și nedubioasă rezistență.

Dreptul acesta e formulat în §-ul 9 din articolul 9 de lege dela 1868, adus în chestia „credincioșilor gr.-orientali“, unde se spune, că acești credincioși „rămân lași și pentru mai departe în toate drepturile pe cari le-au exercitat până acum la folosirea liberă a limbii lor materne“.

„Pe baza acestei dispozițiuni legale, — scrie ziarul numit, — sunt în drept preoții bisericii grecești din Ungaria a întrebuința la instrucțiune ce o dau din studiul religiei limbii bisericii lor, care e egală cu limba maternă a elevilor respectivi, chiar și atunci, când aceasta se face la școale cu altă limbă de propunere. Dreptul acesta nici nu a fost restrâns până acum din partea nici unui guvern, până la Wiassics. Bisericele grecești nu pot însă accepta, de bună voie, nici o restrângere a drepturilor, fie cât de neînsemnată. E vorba aici de conservarea principială a unei condiții de viață, și ele ar ajunge în conflict cu cele mai vechi tradiții, dacă ar renunța dela rezistență față de pretensiunea neîndreptățită a ministrului. Și probabil, că Arhiepiscopii lor nici nu ar fi îndreptățiți, după dreptul canonic, să facă schimbări în folosința oficioasă a limbii bisericii, iar catehizarea încă aparține limbii bisericii.“

Bisericile grecești pot cu atât mai puțin se cedeza, cu cât pretensiunea neîndreptățită ministerială s'are caută să fie forțată cu mijloace nelegale. Dacă se spune în §-ul 5 din legea congruei dela anul 1909, că preoții, cari se împărtășesc de întregire de salar dela stat, sunt dator să se supună ordinațiunilor guvernului, pe lângă pierderea congruei, după toate concepțiile de drept din statele civilizate, presupunerea de sine înțeleasă, deși tacită, a unei asemenea dispozițiuni poate să fie numai aceea, că guvernul nu poate ordona nimica, ce nu e basat în lege, ori ce chiar se împotrivesc vreunei dispozițiuni legale.

Legea congruei mai are apoi înțelesul, că statul dă bisericilor un adaos la salarizarea organelor lor oficioase ca recompensă pentru munca culturală, care se face în folosul statului și ușurează acestuia împlinirea misiunilor sale. Acest adaos nu poate fi întrebuințat într'un stat de drept ca mijloc de putere, pentru a storce dela bisericile împărtășite de el prestațiuni, cari nu sunt bazate în lege. Cel puțin trebuia să se pus în legea congruei, în mod clar și neîndoios, că cei ce primesc congrua, trebuie să fie gata și la aceea, că drepturile lor legale, la ocaziunea dată, în punctul cutare ori cutare, au să fie restrânse. Dar dacă o astfel de monstruozitate nu a îndrăznit nimeni să treacă în lege, cu atât mai puțin poate fi ea introdusă în praxă pe căi lăturale. Iar din felul cum ministerial vrea să-și execute ordinațiunea neîndreptățită, se naște pe seama Arhiepiscopilor bisericii atinse datorința morală, de a protesta și a rezista.

Dacă ne întrebăm de altă parte, că ce adevărat interes de stat a putut îndemna pe ministru, să-și formuleze această pretensiune, nu prea putem afla nimica, ce ar da fie și numai o relativă îndreptățire ordinațiunii ministeriale. Chiar dacă privim chestia din punctul de vedere cu totul greșit și neîndreptățit, pe care e pusă politica de instrucție maghiară, din punctul de vedere al forțării posibile a instruirii în limba maghiară, nu putem să înțelegem, în ce scop mai trebuie să se facă într-o școală, în care și de altcum se întrebuințează față de toți elevii ei

numai limba maghiară, va să zică, se satisfacă în privința aceasta estomului scop al politicii soviniiste de școală, încă și instrucțiune în limbiune, în 2—3 ore pe săptămână, în parte și în limba maghiară?

Vor fi deci aceia în drept, cari pun aceasta nouă dispozițiune a ministrului în categoria acelor număroase măsuri ale politicii interne maghiare, a căror singură intențiune este aceea, de a împăca faduria națională cu vre-o bravură soviniistă, mai mică ori mai mare, și din când în când a arăta opiniei publice, că se lucrează neîncetat pentru aducerea spiritului național la învingere. Dar că măsura respectivă are pentru maghiarime vre-o valoare reală ori nu, e lucru cu totul irelevant. Durere însă, că nu-și bate nimeni capul și cu aceea, că prin aceasta interesele și drepturile celor de altă limbă nu sunt cumva violate? Iar dacă dl ministru de culte nu e neliniștit de astfel de scrupule, pe cari ar trebui să le aibă, trebuia totuși să-l oprească prudența politică să provoace tocmai în momentul de față un astfel de conflict, care sigur va uni întregul popor român, chiar și pe cei ce pluteau până acum în apele guvernului, într-o puternică opoziție față de guvern și față de maghiarime. Și nu ne pare eschisă posibilitatea, că în chestia aceasta se treagă scurta guvernul cel atât de puternic; și ar fi lucrul cuminte, dacă contele Apponyi ar afla încă din vreme formula pentru o retragere fără sdruncinarea prestigiului“.

Alexandru Mocsonyi despre dreptul electoral.

(Fine).

Le datorez mulțumită acelor domni deputați și pentru aceea, pentru că mi-au dat de nou ocaziune, ca eu, provocându-mă la fapte, să pășesc în fața onoratei diete și să spun: lată, onorată casă, s'a împlinit de nou aceea, ce eu cu multă vreme înainte am spus că inevitabilă urmare necesară a politicii de naționalitate, urmată din partea Dvoastră. Dacă-mi condece onorată casă, îi voi revoca în memorie unele pasaje din acelea pe cari mi-am fost luat voie înainte cu doi ani, a le desvolta pe larg în fața casei. Cam acestea le spunem atunci: Dacă guvernul pornește odată din acea greșită convingere, că perfectă egală îndreptățire și libertate a naționalităților nemaghiare duce la descompunerea Ungariei, și astfel face să fie necesară supremația artificială a națiunii maghiare; dacă guvernul are înaintea ochilor, că domnia meșteșugită a unei părți asupra întregului stă în contradicție nerăsolvată cu ideea însăși a constituționalismului, cu esența libertății, pentru că fiecare drept constituțional, fiecare libertate nouă, fiecare garanție, fiecare drept nou politic, nu e alta decât tot atâtea arme și mijloace în mâinile naționalităților nemaghiare, cari duc, în urma naturii lor, în urma menirii lor, la egala îndreptățire a naționalităților, și astfel la nimicirea supremației meșteșugite a națiunii maghiare: guvernul nu are alt mod, decât punerea întregii guvernări pe sistemul absolutismului. Și după ce aceasta dea dreptul și pe față nu o poate face, nu are alt mod, decât să schimbe în esență constituționalismul însăși, garanțiile toate ale acestuia și toate drepturile politice să le desbrace de firea lor, pentru ca astfel, constituția aceasta, aceste drepturi constituționale și politice, desbrăcate de natura lor, să nu mai ducă la egala îndreptățire, la libertate, ci tocmai la contrariul acestora.

Am constatat atunci, că dacă guvernul, mâncând dela acest punct greșit, provoacă o disarmonie atât de mare între o parte a țării și întregul țării, noi trebuie să renunțăm la orice dezvoltare liberă. De atunci, onorată casă, dacă nu vrem cumva să ne sinăgăm, ceea ce e permis să presupunem, noi nu din puncte de vedere regnicolare, ci speciale naționaliste maghiare, forțând spiritul constituției noastre, am introdus votul viril, am restrâns autonomia, suntem nevoiți să menținem acum pentru Ardeal o lege, care, cum mi-am luat voie a arăta cu cifre ocaziunea discuției generale, — și în privința aceasta iarăși nu m'a combătut nimeni, — esclude mai bine decât trei părți de patru din populațiunea Ardealului din cadrele constituționalismului, și depune dreptul de reprezentare a acestor trei părți de patru din populațiune în mâinile unei clase privilegiate, care abea face 10% din întreaga populațiune, care din pământul împărțit posedă mai bine de cam a patra parte și despre care se poate spune, ea răși fără nici o esagerare, că în mare parte e compusă din proletați privilegiați. (Voci: Mănel! Să auzim!) Foarte puțin mai am de spus, și astfel, dacă îmi permite onorată casă, voi termina astăzi. (Să auzim).

La introducerea juriului, nu asigurarea libertății de presă a fost ținută în vedere, ci dător de directivă a fost eșarșii punctul de vedere special naționalist maghiar. Nu neg, ba condece posibilitatea unor considerațiuni de a doua mână, atunci când dieta a decretat punerea sa în vigoare. Dar aceea așa cred, că nu va trage nimeni la îndoială, că principalul și decizivul motiv a fost cel spus acum.

Nu vreau să capacitez onorată casă, și nu vreau să constat, că umblă pe căi necorecte, ci vreau numai să constat, că acolo, unde parlamentul, unde legislațiunea mănecă din firea convingere, că la partea cea mare a naționalităților nemaghiare ideea de stat a Ungariei încă nu e încetățenită, nu se poate merge pe altă cale decât pe aceea pe care a mers până acum onoratul guvern și marea majoritate a onoratei case, decât numai așa, dacă Dvoastră, în contra convingerii proprii, vreți să puneți în joc existența Ungariei.

Două lucruri vreau să le scot la iveală. Întâi, că atunci, când urmăriți politica aceasta, Dvoastră ar trebui să vă gândiți, că principiile cele mari, cari formează esența adevăratului constituționalism, a adevăratei libertăți, nu sunt vorbe goale, ci sunt rezultate ale unor lupte pline de mari jertfe, și că solidaritatea, înțeleasă de foarte mulți, dar în viața practică, durere, întunecată de regulă de interesele speciale, care leagă pe fiecare membru singuratic de societatea din care face parte, și care în stat pe fiecare cetățean îl leagă și mai strâns de întregul, și întregul de fiecare membru singuratic, care aduce în legătură strânsă și nedespărțită și naționalitatea maghiară cu celelalte naționalități, că solidaritatea aceasta zic, nu permite să faceți Dvoastră nepedepsiți rane grave în aceste principii. Căci atunci, când Dvoastră, întocmai ca acum, în interesul supremației maghiare violati una ori alta dintre libertăți, dintre principiile constituționalismului, și astfel împedecați naționalitățile nemaghiare în dezvoltarea lor naturală, pricinuiți rane grave totodată și dezvoltării națiunii maghiare, și nepedepsiți nu puteți urma o astfel de politică. Ei nu mă simțeseră destul de tare, de a putea fi în stare cu o scurtă vorbire să fac să dispară neîncrederea cea mare; dar datorință am avut să le amintesc acestea, și acum Dvoastră alegeți.

Al doilea lucru pe care voiam să-l amintesc e acela, că atunci, când stăm în fața acestor fel de fapte, când ne întâlnim cu astfel de declarațiuni, ca și cari a trebuit să auzim și în cursul dezbaterii actuale, și dintre cari mai ales una merită să fie citită, și îmi iau voie a o citi, anume, un domn deputat spunea ieri următoarele: „Vă spun un lucru, de care se vor îngrozi poate unii dintre condeputați. Dar cutez să-l spun cu întreaga sinceritate, anume, că eu, din punctele de vedere ale scopurilor și intereselor naționalității și națiunii mele nu mă spariu nici de absolutism. O putere și forță absolută, care ar pune zăgaz desfacerei temute, nimicirii, și ar încheia națiunea mea, ducându-mi națiunea la un viitor sigur“, etc. etc. de dragul acestui lucru deci ar renunța și la parlamentarism! Fi-rește, e convingere individuală! Eu vreau numai să constat, că, cum am spus, atunci când stăm în fața astorfel de declarațiuni, astorfel de fapte, poate că nu va fi nemedestă rugarea mea, ca să binevoiți a ne scoate de sub acuza nemotivată, că noi am fi aceia, cari făurim din fiecare chestie politică, chestie națională, recunoscând cu deplină sinceritate, că Dvoastră sunteți aceia, cari aproape fiecare chestie politică doriți să fie rezolvată, nu din punct de vedere regnicolar, ci special naționalist maghiar, că Dvoastră faceți chestie națională din toate, iar noi nu facem alta, decât constatăm, că ce faceți Dvoastră. Vă atragem atențiunea asupra greșelii, pe care o faceți Dvoastră atunci, și totdeauna în detrimentul țării. (Contraziceri din dreapta) Pofuiți și combateti. Acum nu am timp să intru cu dnii deputați în discuții particulare.

Onorată casă! Dacă-mi permiteți să vă spun părerea mea individuală asupra acestei politici, eu nu pot să o aflu conșunătoare nici cu interesele țării și nici cu interesele bine pricepute ale națiunii maghiare înseși. Eu totdeauna și între toate împrejurările numai o politică o țin de corectă, și aceasta e politica dreptului!

Să-mi permită onorată casă, ca eu puțin cuvinte să spun ce înțeleg eu sub politica dreptului. Dacă privim la marile greșeli, peste cari a trebuit să treacă omenirea în procesul de progres, eșungem foarte aproape de cugetul, că noi ne mișcăm într'un mare labirint din care nu e în stare mintea omenească să stabilească eșirea. Dar eu cred că prevedința a depus totuși în mâna noastră firul Ariadnei, cu ajutorul căruia ne putem totdeauna

orienta, cu ajutorul căruia omenirea și până acum s'a orientat, și firul acesta, după părerea mea e simțul de drept, ideea dreptului.

Știu, că ideea dreptului își scoate cuprinsul din raporturile de viață cari au domnit în diferite epoci. Știu, că aceea ce într-o anumită epocă a format dreptul suprem, dreptatea supremă, deja în epoca următoare era nedreptatea cea mai mare. Dar după părerea mea ideea dreptului era o caracteristică vecinică pentru toate epocile, neschimbată și neatârnată de nici o împrejurare, anume egalitatea de drept.

Dacă privim la ideile mari dominante, cari au adus în mișcare întreaga noastră societate, vom face două descoperiri. Întâi, că fiecare idee descoperă în ea o sursă de viață, și fiecare idee își caută izvorul în trebuințele materiale și spirituale, cari se nasc din vreme în vreme în sinul societății, și din cari treburile se desvoltă raporturi noi de viață, al doilea, că fiecare astfel de idee dominantă numai atunci și-a împlinit misiunea de a se încetățeni, și fiecare chestie mai mare ajunsă în legătură cu o astfel de idee mai mare, numai atunci și-a primit rezolvarea finală, când în cadrele acestor raporturi noi de viață a putut să se valorizeze pe deplin marele principiu al egalei îndreptățiri.

Pentru aceasta voiesc eu sufragiul universal. Pentru aceasta vreau, ca în cadrele raporturilor de viață, începând de la democrația, cât și cu ideea de naționalitate, cât mai curând să se valorizeze principiul egalei îndreptățiri, ca astfel aceste două idei cât mai curând să-și poată împlini misiunea de încetățenire, deschizând teren pe sama altor idei noi de înaintare. Aceasta e politica, pe care eu o țin singura chemată să poată face, ca patria noastră să fie un stat liber, clarior, dar nici odată nu o va putea face să fie așa cea politică, pe care Dvoastră o urmați și care e tocmai contrariul acesteia. De altfel sprijinesc propunerea condeputatului Mădarász József. (Aprobări vii și lungi.)

În ședința din 12 Aprilie 1872 discutată asupra proiectului prim din noua lege electorală a fost terminată, dar graful s'a votat, dar guvernul și-a retras legea, și sesiunea dietei a fost încheiată.

Din. protopresbiterate.

Conferința preoțească din protopresbiteratul Dej.

(Urmare).

După referada asupra acestor rapoarte a urmat cel mai interesant obiect al acestei conferințe, cetirea disertațiilor: Procesele ca un rău pentru popor și mijloacele de a se feri poporul de procese, prin autorul Teodor Cătușiu, par. în Diug. Din interesant elaborat, pentru care autorului i s'a votat mulțumită protocolară, conferința constată următoarele:

a) Căusele din cari începe poporul procesele. Vătămările de onoare și bătăile provenite mai cu seamă din sfuzile întămate în cărmimș, ori din invidie și ură; jurămintele false, înșurătorile cu caventuri, conturbările în posesiune, mai cu seamă unde pământul nu e comasat, neînștiințarea legilor, îndemnul advocatilor celor mulți la purtarea de procese pentru toate lucrurile de nimica, nesupunerea față de legi, provenită din îndărătnicie ori din îndemnul prietenilor falși, a lărgirea la martori falși în lipsa de dovezi legale în cas de pricină cu cineva, neîmplinirea datoriilor luate asupra sa prin învoeli verbale ori în scris, înaintea martorilor ori fără martori, lipsa sentimentului de dreptate, intrigile oamenilor răi, chiar și dacă nu sunt interesați în cauză, defectele legilor celor multe și nedreptul de precizie, a căror mod de aplicare de mulțori atârână dela rafinăria advocatilor și dela interpretarea volnică a judecătorilor puțin scrupuloși (plus valet favor in iudicio, quam lex in codice) și în urmă desconsiderarea zicerii sf. scripturi: Fericiți cei făcători de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema, și: Dacă te vatămă pe tine fratele tău, ceartă-l între tine și între el singur, și de nu te va asculta, ia cu tine unul sau doi martori, că în gura a lor doi martori zace tot adevărul, și dacă nici pe aceia nu-i va asculta, atunci dă-l soborului, și dacă nu va asculta nici de sobor, atunci să-ți fie ție ca un păgân și vameș etc.

b) Rețetele ce urmează din purtarea proceselor sunt: neodihna cea multă până la terminarea lor, instaurarea neștiinței în cas de proces instaurat pe nedrept în contra cuiva, mânie și ură, uneori pe viața întregă, între partide, fiind chiar și rudenii, din cari se nasc apoi de mulțori nouă sfuzi și nouă bătăi și pagube, ca

izvor de nouă procese și în urmă pagubă și uneori ruină materială pentru ambele partide, din care n'au folos, decât iarăși numai advocații (inter duos litigantes tertius gaudet). În fine

c) Ca mijloace pentru ferirea poporului de procese se recomandă următoarele: Sbiicierea prin predică în biserici a cauzelor, păcatelor din cari vin procesele, întrevinerea preotului pe cale privată la partide, ca să se împace, dar fără să părtinească pe unul ori altul și să grijească, ca să nu-și atragă asupra sa mânia unuia ori altuia; dacă nu i-ar succeda modalitatea aceasta, atunci conform cu vintelor Mântuitorului citate mai sus, să ia în ajutor și pe alți oameni deșteptați și binevoitori pentru împacarea litiganților, să predice cu stăruință munca și crucea, mergând înainte însuși cu pildă bună pentru ca poporul să nu ducă lipsă și astfel să se desvete dela imprumuturi fără lipsă mare, să desmante poporul dela caventuri ușurative și fără garanță de solvire suficientă, însuși să se ferească după putință de caventuri, de mijlociri, de imprumuturi și de oficii pe la bănci, căci în cas de proces, deși n'ar fi de vină, odiul totuși se poate desoacă asupra lui, dar să grijească și de popor, ca să nu cadă în mâna agenților neconștiențioși, cari de atâteori îl înșală cu mijlociri de imprumuturi zise ieftine, cu cumpărări de mașini solvinde în rate și cu alte lucruri de neguțătorie; unde se fac multe conturbări în posesiune, acolo după împrejurări să îndemne poporul la comasări, limitații etc., dar să grijească, ca nimănui să nu i-se facă vre o nedreptate, pentru combaterea nedreptăților se lupe din toate puterile și în seauul mărturisirii, să combată cu stăruință furturile, conturbările în posesiune, călcarea mejdelor, pagubele cu vite, bețile, sfuzile, nedreptățile la testări și împărțiri de avere și mai cu seamă însuși să se ferească de lăcomie și de a face cuiva vre-o nedreptate, ori să pornească procese fără lipsă mare, și mai cu seamă în contra parohienilor săi; în urmă să recomandă înființarea de societăți de împacare ori să se cheme partidele înaintea comitetului parohial, și numai după ce n'a succes împacarea nici aici să le lase în voia lor, ca să înceapă procesul ori să abstea dela el. În tot cazul să desmante însă pe popor dela cercetarea cărmimșelor, căci de acolo se pornesc cele mai multe procese și să stăruie pe lângă organele politice, ca cărmimșele să se închidă de tot în Dumineci și sărbători, de oarece atunci se fac cele mai multe fărădelegi, din cari se nasc apoi procesele cele multe și atât de păgubitoare pentru poporul nostru sărac și neîncălzit.

Terminată cetirea și desbaterea asupra acestei teme s'a cetit cercularul consistorial din 8/21 Iuliu 1908 nr. 5230 Bis. referitor la rezultatul activității tuturor conferențelor preoțești din arhidieceză, dându-se apoi unele îndrumări cu privire la înființarea de fonduri parohiale pentru trebuințele bisericii și pentru ținerea acestor în evidență din partea of. protopr. și a consis. arhid. — Se observă cu plăcere că în șirul celor mai active conferințe în primii zece ani trecuți dela introducerea lor (1899), conferențele din tractul Dejului ocupă locul onorific al doilea, premergându-le conferențele din tractul Săliște și urmându-le cele din tr. Alba Iulia.

Comisiunea constatătoare din preoții G. Hango și Z. Manu emisă pentru alegerea de cărți de procurat pe seama bibliotecii protopresbiterale zice în raportul său, că preotul I. Lengyel nevrând a primi postul de bibliotecar și astfel neprocureându-se cărțile designate de lege în anul trecut și neîncasându-se taxele restante și curente, pentru ca să fie din ce să se procure nouă cărți, n'a aflat de lipsă de estădată a face procurarea pentru procurare de alte cărți.

S'au luat apoi la reviziune rațiunile bibliotecii protopresbiterale făcute în lipsa bibliotecarului de șeful tractului, din cari se constată, că biblioteca la finea anului 1908 a constat din 59 opuri în 61 exemplare în valoare de 225 cor. 30 fil., având și un fond de bani în depuneri și bani gata în sumă de 242 cor. 31 fileri. Taxele restante la preoți fac 124 coroane. Raportul, rațiunile și proiectul de buget pro 1910 s'au luat la cunoștință cu aprobare și șefului tractului ca bibliotecar ad hoc i s'a dat absolut. Aleșul bibliotecar Sig. Lengyel, par. în Sălișca, dar locuitor în Dej, în sediul protopresbiteratului, unde este elocată și biblioteca, din cauza numărului mic al parohienilor săi, fiind puțin ocupat cu afaceri oficiale și economice nu se absoalvă dela postul de bibliotecar, decât numai dacă îl va absolve P. V. Consistor arhid., iar în cazul acesta se alege și se consideră de ales nou bibliotecar preotul G. Micu din Gălgău, care în conștientă de șeful tractului va statori anumite zile de peste an și în acelea anumite ore pentru im-

părțirea cărților și primirea acelorora înăpoi și le va comunica preoții pentru orientare. Se dispune apoi, ca multe taxe restante să se încaseze, cărțile designate să se procure și comisiunea amintită la conferința viitoare să facă propuneri pentru cumpărarea de cărți nouă pentru bibliotecă. (Va urma).

NOUȚĂȚI.

Impăratul Wilhelm al Germaniei va sosi în 8 Sept. n. la Iglau, unde are să fie primit de arhiducele moștenitor Francisc Ferdinand. De acolo vor pleca în automobil la Meserice mare, în Moravia. Aici Maiestatea Sa Monarhul nostru va saluta pe înaltul oaspe; iar în 9 și 10 Sept. vor lua parte la manevrele mari din Moravia.

Demonstrație. Cu prilejul procesiunii din ziua sfântului Ștefan s'a făcut în Buda iarăși demonstrație împotriva imnului „Gott erhalte“. Când muzica militară a cântat imnul împăratului, câțiva inși au răspuns cântând pe-al lui Kossuth, iar alții făcând sgomot. Poliția a făcut rânduială și a deținut pe 11 demonstrații.

Campania de agitație pentru banca independentă s'a început cu o adunare populară ținută Duminecă în Seghedin. Au fost de față 3 mii de persoane, între care 30 de deputați; — matadorii băncii de astădată au lipsit. S'a primit o moțiune, care cere bancă neatașată pe 1911 și teritoriu vama independent pe 1917, votând încredere ministrului Fr. Kossuth. În depeșe au fost salutați dnii Justh, Apponyi și Kossuth.

Învățătorii români sălăjeni luaseră inițiativa să facă o colecție publică cu scop d'a aduna suma trebuincioasă pentru a pune o peatră pe mormântul colegului lor Ioan Pop Regeanu. G. de D. — serie în numărul din urmă, că un rescript ministerial a oprit colectarea publică intenționată de învățătorii sălăjeni.

Rămășițele unui rege. Din Lemberg se știe, că s'au găsit rămășițele pământești ale regelui Ladislau pe câmpul luptei dela Varna. Tânărul rege Ladislau n'a domnit decât patru ani pe tronul Ungariei și a murit moarte de erou la Varna în 1444, când turoii au câștigat o învingere strălucită asupra armatei creștine, din care a făcut parte și oastea lui Vlad Dracul, voivodul Munteniei, tatăl lui Tepeș. — Rămășițele găsite ale regelui Ladislau vor fi înmormântate în Polonia, în țara asupra căreia a stăpânit Ladislau mai înainte d'a se urca pe tronul Ungariei.

Hymen. Dsoara Elisaveta Cențu, și Domnul Moise Cențu, învățător, anunță celebrarea religioasă a cununiei lor ce se va săvârși Duminecă în 23 August st. v. a. c., la orele 11 a. m. în biserica gr. or. din Șirnea.

Blériot. Am anunțat, că Blériot are să vină și să țină o conferință în Buda-pesta. Se vestește acum, că are să aducă cu sine și mașina sa de sburat, cam pe la mijlocul lui Septembrie, și va face a tunci o urcare cu monoplanul său pe unul din locurile potrivite în apropierea capitalei.

O nouă provincie în Africa centrală a fost ocupată pe seama Franței. O sută optzeci de artileriști francezi, în frunte cu un căpitan, în săptămânile trecute au cuprins în timp de trei ore localitatea Abeker, capitala ținutului Uada, cu un milion de suflete, și cu un pământ roditor și bogat în izvoare și râuri. Lucru scurt, lucru bun.

D'ale grecilor. Din Constantinopol se anunță, că o vie indignare se observă printre deputații albanezi contra grecilor, din cauză, că grecii au asasinat la Nudir Clissura, vilaetul Monastir, un albanez și doi aromâni.

În amintirea iubiților reposesați. Dsoara Teresia și Ida Pipoș, răpuse în amintirea în veci neuitatului lor frate Lazar Pipoș, fost jude r. de tribunal, anume „fondului văduvelor și orfanilor“, întemeiat de „Reuniunea sodalilor români din Sibiu“, suma ve 6 cor. La același fond a mai dăruit: Dr. Laday adv. 1 cor.; Nicolae N. Roșca, sod. pantof. (Seliște), 20 b.; Dr. Vas. Dan, adv., 60 bani; Csegey, 1 cor.; George Zacharie, m. pantof. (Hateg), 20 bani și Victor Tordășianu, prezident, 10 bani.

Di N. Iorga a dat în judecată ziarul *Ordinea* și *Adevărul* pentru calomnie prin presă. Procesele se vor judeca în cursul lui Septembrie. Di N. Iorga constată faptul, că amândouă ziarele au relatat inexact și tendențios un incident petrecut în grădina din Valenii-de-Munte între un cetățean și câțiva dintre studenții cursurilor libere. În această falsă relatare di Iorga a văzut o calomnie. Justiția se va pronunța.

Piesa lui Madách, „Tragedia Omului“, care o avem și în traducere românească, a fost întocmită ca text de operă, cu muzica de Karl Goldmark. Opera se va reprezenta, nu la Budapesta, ci la Viena, după în text nemțesc; — faptul acesta, după „Pester Lloyd“, constă în aceea, că pentru țara ungurească, și în deosebi pentru guvern, care n'a luat măsuri, ca piesa lui Madách să se dea la opera națională din Budapesta.

Contra duelului de astăzi. În zilele acestea se va publica un ordin al împăratului Wilhelm, care va schimba regulamentul juriilor de onoare, introducându-se dispoziții nouă privitoare la afacerile de onoare dintre ofițeri.

Contra sgomotului. În zilele acestea s'a ținut la Londra cel dintâi congres internațional pentru combaterea sgomotului de pe străzi. Societăți contrare acestui sgomot s'au înființat în Anglia, America, Germania, Austria, Belgia, Olanda, Suedia și Danemarca. Dintre orașele mari din lume, cele mai sgomotoase sunt Parisul și Newyorkul, cel mai „liniștit“ e Berlinul. Congresul ținut la Londra e decis să scoată publicațiuni periodice, arătând modul cel mai ușor d'a combatere sgomotul precum și rezultatul diferitelor metode. Congresul cere, între altele, ca în orașe să se creeze așa zise zone liniștite, unde mai ales cei zdruncinați sufletește poată lua neturburați de nimeni.

Teatru în Avrig. Tinerimea română din Avrig invită la producția teatrală împreună cu dans ce se va aranja Sămbătă, în 15/28 August 1909 (Sfânta Mărie) în sala cea mare a hotelului comunal. Începutul la 7^{1/2} cre seara. Prețurile de intrare: Locul I cor. 1-50, locul II cor. 1—, locul III 50 bani. Venitul curat se adauge fondului pentru crearea unei scene teatrale. Marinimoasele suprasolviri se primesc cu mulțumită și se vor cuita publice.

Cărți și reviste.

Cooperația și sistemele cooperative de Dr. I. Răducanu, Valenii-de-Munte, tip. „N. R.“ 1909. Un vol. de 124 pp. Preț 60 de bani.

„Neamul românesc literar“, nr. 8, 1 August 1909 a apărut cu următorul cuprins: La un vechiu câmp de luptă: Sculeni de N. Iorga. Blăstăm (poezie), de C. Dobos. Cel mai mic, cel mai voinic (poezie), de Al. Morariu. Din „Primăvară“ (poezie de Kleist), trad. de I. E. Oltean. În ajunul Crăciunului (nuvelă), de Mihail Lungianu. Vadul (poezie) de Sully Prudhomme, trad. de C. Manolachi. Bietele mănăstiri: Toți pe ele, nimenea pentru ele! de N. Coroban. Păstorul (poezie de Uhland), trad. de Virgil Tâmpăanu. România și Tatarii (legendă), de G. Rădulescu Codin. Însenăvări unui recrut (urmărire), de M. Popescu. Cântec (poezie), de I. U. Soriciu. Din vremuri de mărire (roman istoric) (urmărire), de Mihail Gaspar. Din corespondența lui Barit, publicată de N. Bănescu. Fetele lui conu' Argheș (roman) (urmărire), de Irina G. Lecca. Cărți nouă, de N. Iorga. Cronica literară, de N. Iorga. Preț 50 de bani.

Aviz.

Să atrage atențiunea celor interesați, că Consistorul arhidiecezan din cauza scumpirei alimentelor, a urcat taxa pentru elevii Seminarului Andreian, cu începerea anului școlar 1909/1910, dela 280 cor. la 320 cor.

Posta redacției.

Dnii I. B. în C. S. Nu e corect să se publice înaintea acesteia ce ai de gând a propune în conferința preoțească. Fă acolo propunerile, și apoi vor fi amintite ele în raportul ce ni se va trimite despre deurgerea conferinței.

Nr. 206/1909.

[292] 1—3

Concurs.

Pentru întregirea postului vacant de paroh în parohia de clasa a III-a Josani cu filia Pestișu mic, protopresbiteratul Hunedoarei, se descrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele împreună cu acest post de paroh sunt cele fasonate în coala B. pentru întregirea venitelor preoțești dela stat.

Doritorii de a ocupa acest post să-și înainteze cererile instruite conform normelor în vigoare la subsemnatul oficiu protopresbiteral în termenul sus indicat, și cu prealabila încredințare a acestuia, să se prezinte în vre-o Duminică ori sâmbătoare la biserică pentru a cânta sau oficia și cuvânta.

Hunedoara, la 8 August 1909.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. român al Hunedoarei în conțelegere cu comitetul parohial respectiv.

Avram S. Păcurariu
protopresb.

Nr. 610/1909.

[293] 1—3

Concurs.

Pentru întregirea posturilor de învățător în comunele mai jos însemnate se publică concurs cu termen de 15 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

1. **Sohodol bis.** nouă cu salariu de 600 cor. din cari 280 cor. din fondul bisericesc destinat pentru susținerea școlii și 320 cor. ajutor dela stat, cuartir și grădină.

2. **Fundata** cu salariu de 600 cor. cuartir și grădină.

3. **Mociul superior** cu salariu de 600 cor. cuartir și grădină.

4. **Mociul inferior** cu salariu de 600 cor. cuartir și grădină. După întregirea posturilor învățătoresci se va cere întregirea salariilor în sensul articolului de lege XXVII din 1907 dela stat.

Învățătorii aleși pe lângă celelalte îndatoriri sunt obligați a propune și religioasă în școala de toate zilele și în cea de repetiție să conducă elevii în Duminică și sâmbători la biserică să cânte cu ei sfânta liturghie și să formeze cor bisericesc fără altă remunerațiune.

Cuincenalele se compută începând dela alegere numai după 5 ani neîntrerupt la aceste școli.

Reflecții la vre-unul din aceste posturi, au a-și înainta rugărilor instruite conform normelor în vigoare subsemnatului oficiu protopresbiteral în termenul deschis și a se prezenta în vre-o Duminică ori sâmbătoare în sfânta biserică spre a-și arăta dexteritatea în cântări și tipic.

Zernești, în 6 August 1909.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. al Brașovului în conțelegere cu comitetele parohiale.

Ioan Hamsea
protopop.

Edict de vânzare asupra realităților masei din Concurs.

Subscrisul, ca curatorul masei din concursul falimentarului Victor Onițu, negustor de spîrerie și delicatose, în urma hotărârii comitetului Concursual public spre luarea la cunoștință, ca apartinențele masei luate

I, în inventarul concursului sub rubricile 46—2202 în preț de cumpărare de 17232 coroane 92 fileri și cu 7759 cor. 93 fileri prețuite. anume: marfa de spîrerie, olei vin liquer, ape minerale etc. cât și

II, pretensiunile din cărțile de prăvălie conserise sub rubricile 2321—2461, se vând prin facerea ofertelor închise concurente.

Ofertele închise provăzute cu subscrierea numelui întreg și locuinței exacte sunt a se preda subscrisului curator al masei, sau lui Dr. Oscar Cabdebo, avocat în Sibiu, și presidentul comitetului de concurs — până în ziua de 31 August Marți st. n. a. c. la orele 12 a. m. Pe lângă depunerea vadiului și anume referitor la masa de sub

I, de 1000 coroane și

II, de 200 coroane; ofertele sosite mai târziu nu se primesc și nu se iau în considerare.

Atât asupra masei, de sub I, cât și asupra celei de sub II, se pot face oferte și separat.

Comitetul va desface ofertele sosite la sedință, care se va ține în 31 August Marți st. n. a. c. la 3 ore d. a. în cancelaria avocatului Dr. Oscar Cabdebo, str. Măcelari-nr. 33, când și apoi curatorul masei cu acela, care permite mai mult — presupunând că pentru magazinul de marfă cel puțin 6000 coroane, iar pentru pretensiuni 1200 coroane a oferit va lega contractul de vânzare. Vadiul ofertului care satisface condițiilor sus-amintite mai favorabile, se va deținea și respectivul proprietar al ofertului e dator ca în decurs de 3 zile se lege contractul de vân-

zare cu curatorul masei, să-și predea marfa și să plătească după detragerea vadiului restul din prețul de cumpărare la mână curatorului masei.

La cas de cumpărătoriu nu satisface condițiilor de licitație, vadiul depus îl pierde în favorul masei și prelungă acea masa va putea dispune liber de obiecte, acelea la caz le poate vinde altuia, (car cumpărătoriu întârziator e dator să plătească diferența prețului; însă la caz, de se vinde cu un anumit plus, acela nu-l compete.

Taxa erarială de pe a III scala după prețul de cumpărare cât și spesele împreunate cu cumpărare și vânzare e dator se le supoarte cumpărătoriu.

Observ, că localul băcăniei împreună cu magazinele aparținătoare le are până în 1-ma Octomvrie a. c. st. n. masa în arândă și cumpărătoriu până la acest termen le poate avea încă sub arândă în urma conțelegerei separate cu mine, eventual i se va concede să țină acolo și vânzarea marfei din mână liberă,

Massa din concurs nu ea asupra-și nici o responsabilitate, nici referitor la cuantitatea și calitatea marfei, nici asupra sustinerei pretensiunilor și posibilității, de a le putea încasa.

Realitățile din concurs prin mijlocirea mea în localul din strada Măcelarilor nr. 20 ori și când stau la vedere.

Dr. Lázár Mátyás, avocat
curatorul masei concursuale.
Sibiu, Strada Ciszădiei Nr. 23.

Publicare de licitație.

Pe baza planului și preliminarului de spese aprobat de Preavenerabilul Consistor Arhidiecezan Nr. 8765 Școl. din 23 Iulie a. c. să dă în întreprinderea pe cale de licitațiune publică minuendă zidirea școlii gr. ort. din Ludești-Costești protopresbiteratul Orăștiei.

Materialul necesar precum: piatra, cărămida, năsilul și lemnul de clădire îl prestează comunele.

Licitațiunea se va ținea Duminică în 5 Sept. st. n. a. c. la 1 oră p. m. în cancelaria oficiului parohial. Prețul strigării 9335 cor. 87 bani.

Licitanții înainte de începerea licitațiunei au a depune vadiu de 10%, în banigata, sau hârtii de valoare. Ofertele închise au a se înainta oficiului parohial până la 11 ore a. m. în ziua licitațiunei.

Comitetului parohial fi stă în drept a concredre cu lucrarea pe ori cine dintre minus-oferenți.

Planul, preliminarul ee spese și condițiunile se pot vedea la oficiul parohial din Ludești.

Ludești, la 6/19 August 1909.

Comitetul parohial:

Vasilie Bolean
paroh și prez.

Vasile Gavriloi
notar.

Vidi:
(294) 1—3

Vasile Domșa,
adm. prot.

Nr. 278/1909

[284] 3—3

Concurs.

Pentru întregirea în mod definitiv a posturilor vacante de învățători la școlile confesionale gr. ort. române din comunele mai jos însemnate, protopresbiteratul Iliei se descrie concurs cu termen de 15 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

1. **Booz** salariu 600 cor. din cassa bisericea, cuartir și lemne de foc. Cu începutul anului viitor salariul fundamental se va ridica prin întregire dela stat la 1000 cor. conform legii.

2. **Brădățul** salariu de 600 cor. din cassa bisericea, cuartir și lemne de foc. Cu începutul anului viitor salariul fundamental se va ridica conform legii la 1000 cor. prin întregire dela stat.

3. **Târnavița** salariu 600 coroane din cassa bisericea, cuartir și lemne de foc. Cu 1 Iulie 1910 salariul se va întregi cu ajutor dela stat până la suma presorisă de lege.

Cuincenalele se compută începând dela alegere numai după cinci (5 ani) de serviciu neîntrerupt la aceste școli.

Concurenții la aceste posturi au a-și înainta cererile instruite conform legilor în vigoare la subsemnatul oficiu protopresbiteral în termenul sus indicat, îndatorăți fiind a se prezenta înainte de alegere în vre-o Duminică ori sâmbătoare la biserică pentru a face cunoștință cu poporul și pentru a-și arăta dexteritatea în cântări.

Iliia, la 1/14 August 1909.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. rom. al Iliei în conțelegere cu comitetele parohiale.

George Oprea
protopresbiter.

Nr. 108/1909.

[289] 2—3

Concurs.

Pentru ocuparea postului de învățător la școala confesională din Dombos (Valendorf) tractul Cohalmului se descrie concurs cu termen de 15 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele sunt: salariu anual de 600 coroane până la 1 Iulie 1910 ear de atunci încolo 1000 coroane din cassa bisericea, cuartir natural în edificiul școlii corăspunzătoare, și folosirea grădinei preserise de lege. Cuincenalele se vor computa numai dela intrarea în serviciul acestei școli.

Cererile și documentele preserise să se trimită subsemnatului oficiu protopresbiteral.

Cohalm, în 20 Iulie 1909.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. al Cohalmului în conțelegere cu comitetul parohial.

Titu V. Gheaja
protopresb.

Nr. 517/909.

(287) 3—3

Concurs.

Pentru ocuparea postului învățătoresc dela școala confesională gr. ort. română din parohia Bodia, protopresbiteratul Ungurașului se publică concurs cu termen de 15 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Salariul învățătoresc se va acoperi prin repartitie dela popor cu suma de 300 cor. iară restul din ajutoriu de stat ce se va cere după alegerea învățătorului.

Doritorii de a ocupa acest post au a-și înainta cererile instruite conform recerînței regulamentului școl. la subscrisul oficiu protopresbiteral în termenul indicat și au a se prezenta înainte de alegere la biserică și în fine se recere ca alesul învățătoriu se conducă copii în biserică la s. liturghie și a înființa cor cu ei și cu cei de repetiție și cu adulții.

Fizes-Sâmpetru, 2/15 August 1909.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. al Ungurașului, în conțelegere cu comitetul parohial concerninte.

Pavel Roșca
protopresb.

Nr. 270/909 Of. ppresbit. [286] 3—3

Concurs.

Pentru ocuparea postului de capelan cu drept de succesiune de paroh pe lângă neputinciosul paroh Ștefan Dragoș din parohia de clasa I. Finteușul-mare cu filiile Berchez și Bozinta-mare prin aceasta se publică concurs, pe baza rezoluțiunei Venerabilului Consistor arhidiecezan din 30 Iulie a. c. N. 8986 Bis., cu termen de 20 zile dela prima lui apariție în „Telegraful Român”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt jumătate din venitele parohiei și ale filiilor fasonate în coala B. pentru întregirea venitelor dela stat.

Concurenții vor avea a-și substerne rugărilor concursuale, intruite conform normelor în vigoare, subsemnatului oficiu protopresbiteral în termenul deschis și a se prezenta în timpul și modul preseris de regulamentul parohial în vre-o Duminică ori sâmbătoare la biserică din parohie, spre a cânta, predica și eventual a celebra sf. liturghie.

Deș, 1 August 1909.

Oficiul protopresbiteral al tractului gr. ort. Deș în conțelegere cu comitetul parohial.

Teodor Hermann
protopresbiter.

Nr. 399—1909 of. ppresb.

(276) 3—3

Concurs.

Pentru întregirea posturilor de învățători la școlile noastre confesionale gr. ort. rom. din comunele mai jos numite se descrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

1. **Borcut**, salariu 600 cor. anume dela popor 300 cor. și dela Preaven. Consistor arhidiecezan 300 cor., cuartir și grădină în natură.

2. **Cupșeni**, salariu 600 cor. și anume: 300 cor. dela biserică iar 300 cor. ajutor dela stat, cuartir și grădină în natură.

3. **Curtiușul mic**, salariu 600 cor. și anume: dela biserică 300 cor. și dela stat 300 cor., cuartir și grădină în natură.

4. **Costeni**, salariu 600 cor. și anume: dela biserică 200 cor. și ajutor dela stat 400 cor., cuartir și grădină în natură.

După întregirea posturilor învățătoresci din Cupșeni, Curtiușul mic, și Costeni se va cere întregirea salariilor preserise de lege dela stat.

Cei aleși, pe lângă celelalte îndatoriri, sunt obligați a instrua elevii în cântările bisericești și a provedea cu ei în Duminică și sâmbători cântările liturgice

în biserică. Drept aceea, cei ce doresc a fi aleși să se prezinte poporului în sf. biserică pentru a-și arăta dexteritatea lor în cântări.

Concurenții să-și înainteze cererile instruite conform legii (atestat de botez, atestat dela școlile medii, absolutor pedagogic, diploma de învățător și eventuale atestate de serviciu) la subsemnatul oficiu în timpul indicat.

Lăpușul-unguresc, 26 Iulie 1909.

Oficiul protopresbiteral al Cetății de piatră în conțelegere cu comitetele parohiale respective.

Vasilie Duma,
protopresbiter.

Nr. 589/909.

[280] 3—3

Concurs.

Pentru întregirea postului de învățător dela școală confesională, gr. ort. rom. din comuna Carpiș, tractul Merceurei, se descrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Român”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 600 cor. din darea de cult. bisericească, relut de cuartir 40 cor. și lemne de foc 32 cor.

Învățătoriu instituit la acest post va avea să propună și religia, să țină școală de repetiție, să conducă în Duminică și sâmbători școlarii la biserică și să cânte cu ei responsurile la liturghie.

Cuincenalele i-se compută începând dela alegere numai după 5 ani de serviciu neîntrerupt la această școală.

Concurenții au a-și așterne cererile instruite conform legilor în vigoare la subsemnatul oficiu protopresbiteral în termenul sus indicat, îndatorăți fiind a se prezenta înainte de alegere în vre-o Duminică sau sâmbătoare la biserică spre a-și arăta dexteritatea în cântări.

Merceurea, la 30 Iulie 1908.

Oficiul protopresbiteral gr. ort. al Merceurei în conțelegere cu comitetul parohial.

Avr. S. Pecurariu
protopresbiter.

Dela Bibliotecă arhidiecezană se poate procura:

Ivela, Cântecul Vetrei luminoase. Pentru voce și pian. Se vinde în favorul asilului pentru orbi „Valra luminoasă” înființat de M. Sa Regina Elisaveta a României.

Prețul 2 coroane, plus porto 30 bani.

Un băiat

se primește ca învățacel în franze-lăria lui

Stefan Moga,

Sibiu

(282) 3—3 strada trenului Nr. 1.

Ioan Giorgescu,

pictor diplomat din Corabia (România) stabilit pe oare care timp în Viștea superioară (poșta Alsóvist) execută tot felul de lucrări de pictură bisericească: icoane mari și mici (pranicare); pictură cruci, prapore, tample, biserici în stilul curat bizantin admis în bisericile noastre, pe lângă prețurile cele mai moderate. Icoanele să pitează pe pânză, lemn, tinichea după dorință. Să recomandă binevoitoarei atențiuni a domnilor preoți cu toată stima.

(288) 2—2

!! America !!

Călătorie din HAVRA în fiecare Sâmbătă, din VIENA în fiecare Marți.

Bilete de călătorie prin

Linia Franceză

Bilete Americane de călătorie pe tren către fiecare stațiune cu preț original

Informațiuni mai de aproape gratuit și franco numai prin

Linia Franceză

Wien IV. Wiedner Gürtel Nr. 16.

(Vis-à-vis de gara de Sud și de Stat).

— Vă rog a Vă însemna bine adresa. —

(278) 2—15